

نوازه‌گری مترجم

نسرین الهی‌نیا^۱
طاهره خامنه باقری^۲

چکیده

جستار حاضر به بررسی مفهوم "نوازه" در مطالعات ترجمه می‌پردازد. نوازه مفهومی است که ابتدا در روانشناسی و بعد در آموزش زبان دوم مطرح شد. در زمینه نوازه در ترجمه‌شناسی، ما به نوازه مترجم خواهیم پرداخت. ابتدا به تبیین مفهوم نوازه از دیدگاه مطرح‌کننده آن، اریک برن (۱۳۶۹)، اشاره می‌کنیم، سپس این نوازه فارسی را در مطالعات ترجمه به کار خواهیم بست. از اهمیت ترجمه در عصر حاضر به اهمیت مترجم خواهیم رسید و خواهیم دید که مترجم از طریق کنش ترجمه نیاز به دیده‌شدن و اشتیاق به رسمیت شناخته‌شدن خود را برآورده می‌سازد. در بخش دیگری از نوشتار حاضر به بررسی علل نوازه‌گری مترجم می‌پردازیم و آن را به دو شاخه پارادوکس مرگ و بقای مترجم و سهم‌خواهی مترجم از قدرت تقسیم خواهیم نمود. بخش دیگری از نوشتار پیش رو به نوازه‌گری و نوازه‌گیری مترجم اختصاص دارد و شرح خواهیم داد که مترجم همان گونه که نوازه می‌دهد، نوازه هم می‌گیرد.

واژگان کلیدی: نوازه در ترجمه‌شناسی، نوازه‌گری مترجم، نوازه‌گیری مترجم، نوازه فرهنگی، نوازه هیجانی

دوره پانزدهم شماره ۲۱، پاییز و زمستان ۱۳۹۷

۱. دانشجوی کارشناسی ارشد مترجمی‌زبان فرانسه، دانشگاه فردوسی مشهد

Nasrin.elahinia@mail.um.ac.ir

۲. استادیار زبان و ادبیات فرانسه، دانشگاه فردوسی مشهد

tkbagheri@um.ac.ir

مقدمه

عوامل مختلفی در ترجمه‌یک اثر می‌تواند نقش داشته باشد. رشته ترجمه‌شناسی که میان رشته‌ای بودن از خصوصیات قابل توجه آن است با عناصر اجتماعی، فرهنگی، جامعه‌شناختی، روان‌شناختی، زبان‌شناختی، معناشناختی، ادبیات تطبیقی، فلسفه، علوم کامپیوتری (نرم افزارهای ترجمه) ارتباط اولیه دارد. تلاش ما براین است که در این نوشتار بر رابطه بین عناصر سازنده‌ی ترجمه‌شناسی و دستاوردهای سه قرن روانشناسی پیوند برقرار کنیم. از این رو، مایکی از مفاهیم روانشناسی را که خود نو واژه‌ای به نام "نوازه" است به عاریت می‌گیریم و آن را با ماهیت ترجمه مرتبط می‌سازیم، زیرا معتقدیم بررسی علمی و روشمند شیوه‌ی فکر کردن، احساس کردن مترجم در نحوه‌ی انجام ترجمه حائز اهمیت می‌باشد. لذا پژوهش در این زمینه می‌تواند دیدگاه‌های جدیدی را در مطالعات ترجمه به وجود آورد و ابزار فکری و مفاهیم لازم را برای درک هر چه بیشتر و بهتر کنش ترجمه در اختیار مترجم قرار دهد (فارسیان و همکاران، ۱۳۹۶).

نوازه چیست؟ اریک برن، تحلیل رفتار متقابل را که از اصلی‌ترین رویکردها در بررسی روابط میان‌فردی است، برای اولین بار در دهه ۱۹۶۰ میلادی معرفی نمود. از مفاهیم این رویکرد می‌توان به تبادل میان افراد، حالت‌های "من"، و مهم‌ترین آن، نوازش اشاره کرد (برن، ۱۳۷۰). به عقیده برن (۱۳۶۹، ۹) نیاز عاطفی انسان به نوازش فیزیکی در کودکی، در بزرگسالی بیشتر شکل معنوی و عاطفی به خود می‌گیرد. از این رو، "نوازش" را هر نوع حرکتی می‌توان برشمرد که "شناختن" حضور دیگری را تأیید کند. برن "فعالیت" را کالبدی می‌داند که برای "نوازش" و "شناخته شدن" افراد است (همان). افراد برای مطرح کردن خود به عنوان فردی قابل اهمیت در جامعه فعالیت اجتماعی را انتخاب می‌کنند. هر کسی فعالیت را انتخاب می‌کند که بهترین حالت ممکن را برای بقاء و با اهمیت شناخته شدن به او بدهد.

پیش قدم و همکاران (۱۳۹۵) اصطلاح "نوازه" را، از فعل نوازیدن و با تأکید بر معنی نوازش و مهربانی کردن، برای اولین بار استفاده کردند تا آن را از واژه نوازش که به مؤلفه‌های فیزیکی اشاره دارد، جدا نموده و توجه را بیشتر معطوف به مفهوم عاطفی آن کنند. نوازه را در مفهوم دیدن و توجه به افراد اریک برن معرفی کرد و در آموزش زبان

دوم نیز به مثابه مهمترین عامل افزایش انگیزه مورد بررسی قرار گرفته است. پیش قدم و همکاران (۱۳۹۵؛ ۲۰۱۴؛ ۲۰۱۵؛ ۲۰۱۶؛ ۲۰۱۷a؛ ۲۰۱۷b؛ ۲۰۱۷c) بر این باورند که نواز‌گری معلم، با توجه به میزان نواز شون‌دگی شاگرد، تعامل موثری بین آن‌ها حاصل می‌کند که باعث انگیزه مشارکت و یادگیری شاگردان می‌شود.

در این جستار برآنیم که از دیدگاه نوازگی به ترجمه و کار مترجم بپردازیم. در این پژوهش با بررسی ترجمه‌های متعدد از متن‌هایی با مبدأ متفاوت که توسط مترجمین برجسته کشورمان انجام شده بود، به بررسی مواردی پرداختیم که برای مترجم، به غیر از ترجمه متن، در خلال کنش ترجمه اهمیت دارند. "توجه" و "اهمیت" مترجم به موارد گوناگون، به شیوه‌هایی در ترجمه ظاهر می‌شود که اغلب نیز در انتخاب رویکردهای کلی و راهبردهای او تاثیر گذار هستند. از این رو، ابتدا به مفهوم نواز در ترجمه شناسی می‌پردازیم، سپس علل توجه (نواز‌گری) مترجم به کنش ترجمه را بررسی می‌کنیم و در پایان انواع نواز‌هایی که مترجم می‌دهد و نواز‌هایی که می‌گیرد (نواز‌گیری) و اولویت‌بندی مترجم را در نواز‌گری اش تشریح می‌کنیم. نوآوری این پژوهش در ارائه تعریفی از این مفهوم جدید در ترجمه شناسی می‌باشد.

نواز در ترجمه شناسی

نواز‌گری ترجمه یعنی اهمیت دادن به زندگی و توجه کردن به دیگری. ترجمه یکی از برجسته‌ترین دریچه‌های "من" به روی "دیگری" است. کیستی و چیستی من، با دیگری و در دیگری شناخته می‌شود (ملایری ۱۳۹۲). نقش ارتباطی ترجمه تا حدی پیشرفت کرده است که امروزه سخن از دهکده جهانی به میان می‌آید. هم صدایی و هم فکری جزو نواز ای است که ترجمه به جهانیان می‌دهد. گسترش علم، رشد تجارت، پیشگیری از شیوع بیماری‌ها، اتحاد و صلح جهانی و همچنین وقوع برخی جنگ‌ها و اختلافات به خاطر ترجمه است. لدمیرال (۲۰۰۲، ۱۱) ترجمه را کنشی انسانی و جهان شمول می‌دانند که در تمام اعصار و قرون در تمام سطح زمین به واسطه تماس بین جوامعی که به زبان‌های گوناگون سخن می‌گفتند لازم جلوه داده می‌شده است. چه این تماس‌ها فردی یا جمعی، اتفاقی یا دائمی باشد، اقتصادی باشد یا به واسطه سفر رخ دهد و یا موضوع قانون گذاری شود، مانند عهدنامه‌های دو زبانه بین کشورها، نیاز به ترجمه حس می‌شود. به عقیده او، هرگز هیچ قوم عقب مانده‌ای پیدا نمی‌شود که آنقدر منزوی باشد و بتواند از

روی آوردن به ترجمه گریزی بیابد.

اهمیت ترجمه در دنیای امروز گویای اهمیت مترجم است. در نظریه‌های پسامدرنی، مفهوم سنتی مترجم یعنی عامل انتقال دهنده‌ی نامرئی، تبدیل به یک مداخله گر قابل رؤیت شده است. مترجم کسی قلمداد می‌شود که در شکل دادن به فرایندهای ارتباطی فعالانه شرکت دارد (شفنر، ۱۳۹۲، ۱۱۱). از نظر زنده بودی (۱۳۸۷، ۲۶۰) مترجم جایگاه اساسی انتخاب‌هاست و عواملی به صورت خودآگاه و ناخودآگاه بر کار مترجم تاثیر می‌گذارد که از جمله آن‌ها می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

- انتخاب‌های ایدئولوژیک و زبان شناختی

- انگیزه‌های ترجمه

- ماهیت متن مبدأ

- انتظارات خواننده مقصد

- سانسور پس از چاپ

- خودسانسوری

- انتظارات ناشر

- جایگاه اجتماعی و اقتصادی مترجم

- تابوهای مذهبی

- هنجارهای جامعه مقصد

لدمیرال نیز (۲۰۰۲، ۱۹) انتخاب‌های مترجم را، انتخابی اساسی که دربرگیرنده هدف ترجمه، مخاطب مقصد، سطح فرهنگ و آشنایی که با نویسنده و با زبان و فرهنگ مبدأ دارد، می‌داند. اما در این انتخاب‌ها علاوه بر مهارت زبانی، که تنهایی از ابزار لازم برای کنش ترجمه است، و قابلیت‌های روانی-جسمی، مواردی مانند ایدئولوژی و جهان بینی مترجم نیز نقش بسیار مهمی درکنش ترجمه ایفا می‌کند. آمبرتو اکو (۱۹۷۲،

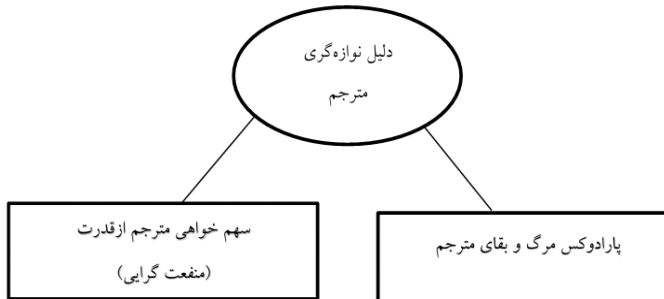
۱۱۵) ایدئولوژی را به "منزله نظامی از عقاید و پیش داوری‌ها و چشم‌اندازی از جهان معرفی می‌کند" که باعث جهت‌گیری‌ها و انتخاب رویکردهای کلی مترجم می‌شود. لفور (۱۹۹۲، ۱۶) نیز مؤلفه‌های ایدئولوژیکی را محدود کننده انتخاب موضوع و نحوه ارائه آن را می‌داند.

با توجه به موارد یاد شده، به مترجم، به مثابه فردی که در جریان ارتباط جهانی اولین شخص است می‌توان از چند زاویه پرداخت. لدمیرال (۱۹۹۸، ص ۱۲-۳۷) عصب شناسی مترجم را عصر چهارم ترجمه شناسی یا ترجمه شناسی فردا می‌نامد که کارکرد مغزی و شناختی مترجم را بررسی می‌کند. پژوهش‌های مربوط به دیدگاه شناختی شامل پروتکل‌های فکر کردن با صدای بلند (یعنی ضبط کردن صدای مترجم از نحوه فرایند ترجمه در زمانی که ترجمه می‌کند) می‌شود، پژوهش‌های جدید تر از فناوری‌های مدرن تری از قبیل ردیابی حرکات چشم بهره می‌جوید و نشان می‌دهد که این حوزه تا چه حدی نظام‌مندتر تجزیه و تحلیل می‌شود (ماندی، ۱۳۹۱، ۱۶). در این پژوهش ما به روانشناسی مترجم، یعنی آنچه در ذهن مترجم می‌گذرد، می‌پردازیم.

مترجم از طریق کنش ترجمه نیاز به دیده شدن و اشتیاق به رسمیت شناخته شدن خود را، که اریک برن معرفی کرده است، برآورده می‌سازد. برای نوازه‌گری نیاز به شناخت و پیش‌بینی نیازهای نوازه‌گیر ضروری است. در هر ارتباطی افراد باید حدس بزنند مخاطب آن‌ها با توجه به فرهنگ و ویژگی‌های شخصیتی خود دارای چه درجه‌ای از علاقه‌مندی به دریافت نوازه است تا بتوانند همسو با او نوازه دهند (پیش قدم و همکار ۱۳۹۵). مترجم به عنوان نوازه دهنده، خود نیز مورد نوازه (توجه) واقع می‌شود. در هر تعامل دو سوی نوازیدن وجود دارد: نوازه‌گر و نوازه شونده. زمانی که ارتباط نوازه‌ای این دو مناسب و بجا باشد، تعامل موفق و موثر خواهد بود (همان). برای درک بهتر نوازه‌گری مترجم، شناخت علت‌های آن حائز اهمیت خواهد بود.

علل نوازه‌گری مترجم

علل نوازه‌گری مترجم را به طور کلی با "پارادوکس مرگ و بقای مترجم" و "سهم‌خواهی مترجم از قدرت یا منفعت‌گرایی" که، در شکل ۱ نمایان است، مطرح می‌کنیم.

شکل شماره 1: علل نوازه‌گری مترجم

۴.۱ پارادوکس مرگ و بقای مترجم

رولان بارت در رساله مرگ نویسنده می‌گوید: "تولد خواننده باید به بهای مرگ نویسنده تمام شود." (۱۹۶۷، ۶۷). زنده‌بودی نیز در نظریه مقصود گریزی ترجمه، "تذمرگ مترجم" را مطرح می‌کند. به زعم او (۱۳۹۴، ص: ۱۱) خواننده نمی‌خواهد وارد دنیای مترجم شود. هر کسی دریافت و درک خود را از جهان خارج و جهان متن دارد. جهان متن مقصد مستقل از جهان متن مبدأ زندگی می‌کند و جهان فکری مترجم مستقل است از جهان فکری نویسنده. تلاش خواننده، رهیافت به جهان متن مقصد است مستقل از جهان فکری مترجم. بر طبق این نظریه، آنچه مترجم می‌خواهد بگوید، مهم نیست، مهم این است که متن چه می‌گوید. متن مقصد مستقل از وجود مترجم است. مقصود مترجم اگر برقراری ارتباط صرف خواننده مقصد با نویسنده باشد، او در این کار ناکام خواهد ماند، چرا که هر همدفی داشته باشد، متن حرف خودش را می‌زند. از سوی دیگر، خوانش خواننده شکل دهنده معنای متن مقصد است و نه مقصود مترجم. لدمیرال نیز ترجمه را این گونه توصیف می‌کند: بودن و محو گشتن. خواننده متن مقصد هنگامی که کتاب را به دست می‌گیرد، به دنبال این نیست که مترجم چه می‌خواست بگوید، بلکه می‌خواهد

"صدای متن" را بشنود(همان).

سوالی که مطرح می‌شود این است که علت کار نویسنده و مترجم چیست؟ آیا صرفاً پاسخگویی به نیازهای جامعه است؟ آیا در پی به جا گذاشتن آثاری نیستند که باعث بقای آنان شود؟ به زعم زنده بودی (۱۳۹۴) ترجمه باز آفرینی نیست، ترجمه نفس آفرینش است. مترجم باید در مقابل هر واژه، هر اصطلاح، هر جمله و غیره تصمیم بگیرد. هر کدام از این انتخاب‌هاست که ترجمه را شکل می‌دهد. ترجمه انتخاب است. انتخاب لحظه به لحظه. تصمیم گیرنده در این میان کسی نیست جز مترجم. کسی که ده‌ها هزار انتخاب می‌کند و جمله می‌آفریند، متن می‌آفریند. آفرینشی که بقای مترجم را در پی دارد، بقایی که موجب ماندگاری نام مترجم حتی پس از حیاتش است.

بقای مترجم، بقای نویسنده و متن را نیز به همراه دارد. در جهانی شدن یک اثر ادبی نقش مترجم اگر در حد آفرینش گر نباشد، کمتر از او نیست (خداکرمی ۱۳۹۵). نویسنده از ماندگاری و جهانی شدن آثارش و شهرت از خلال ترجمه خوشنود است. مترجم نویسنده خود را دوست دارد، چون اثر او بهانه خلق اثر نهایی مترجم می‌گردد. وجود مترجم به وجود نویسنده مبدأ بستگی دارد. تا اثر مبدایی وجود نداشته باشد، ترجمه ای نیز خلق نخواهد شد. اما مترجم خود نیز نویسنده است و یا "هم‌نویسنده" است (زنده بودی و الهی نیا، زیر چاپ).

۱،۲ سهم خواهی مترجم از قدرت

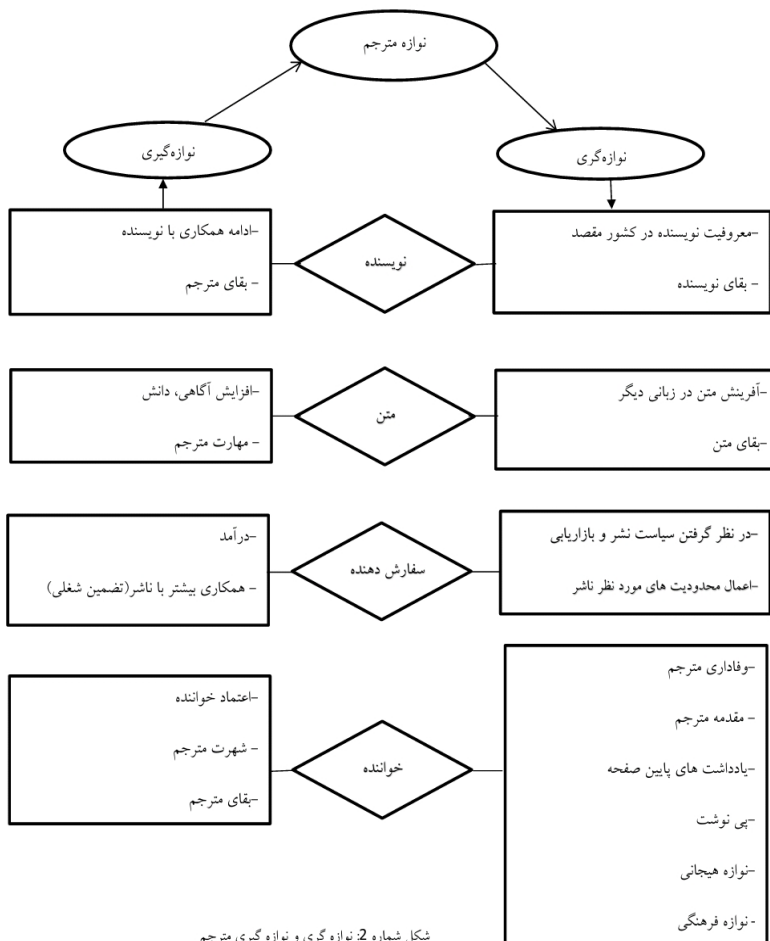
سهم خواهی مترجم از قدرت یا منفعت گرایی، از دیگر علل نواز هگری مترجم است. مترجم به دنبال منفعت دلخواهش است. جرمی بنتام (Jeremy Bentham) منفعت را ویژگی هر چیزی می‌داند که از طریق آن تمایل به سود، لذت یا خوشبختی ایجاد می‌شود تا از رخداد شرارت، درد، زیان یا عدم خوشبختی جلوگیری کند. مترجم از طریق فعالیت خود به منافع مادی، اجتماعی و فردی می‌رسد، مانند رفاه اقتصادی، شهرت، قدرت، به رسمیت و باسواد شناخته شدن و جایگاه اجتماعی بسیار خوب. منفعت گرایی مترجم، مقیاسی برای ارزش گذاری یا اولویت او برای نواز هگری است.

مترجم در جای جای کنش ترجمه، ردپایی از خود می‌گذارد تا اهمیت وجودش را به خواننده نشان دهد و یادآوری کند که اوست که موقعیت خواندن این اثر را به خواننده داده است. او این کار را به شیوه‌های گوناگون انجام می‌دهد که در انواع نواز هگری به

آن خواهیم پرداخت.

۲. نوازه‌گری و نوازه‌گیری مترجم

راه‌هایی زیادی وجود دارد که مترجم به واسطه آن‌ها به مواردی که در فرایند ترجمه با آن‌ها روبه‌رو است نوازه می‌دهد. همان‌طور که مترجم نوازه‌گری می‌کند مورد نوازه نیز واقع می‌شود. میزان نوازه‌گری مترجم به هر کدام از نوازه‌گیرها، بستگی به اولویت یا ارزشی دارد که مترجم با توجه به آن اقدام به ترجمه کرده است. نوازه‌گری و نوازه‌گیری مترجم را، همانند شکل ۲، در انواع زیر بررسی می‌کنیم. نوازه‌گری مترجم به: نویسنده، متن، سفارش دهنده، خواننده.

شکل شماره ۲: نوازه‌گری و نوازه‌گیری مترجم

نوازه به نویسنده: معروفیت نویسنده در کشور مقصد را در پی دارد و بقای نویسنده را به ارمغان می‌آورد. نوازه‌گیری از طرف نویسنده به صورت تمایل نویسنده به ترجمه بقیه آثارش توسط همان مترجم است. قرار گرفتن اسم مترجم در کنار اسم نویسنده در روی جلد کتاب، باعث بالا رفتن اهمیت کار مترجم است و بقای مترجم را نیز در پی دارد. نوازه به متن: مترجم متن را در در زبانی دیگر می‌آفریند و "صدای متن" را به گوش بقیه می‌رساند. از مورد می‌توان به "قضیه خوانش دوگانه" ژان-رنه لدمیرال (۲۰۰۲) اشاره کرد. این قضیه اشاره به این دارد که هر متن باید دو ویژگی داشته باشد: از درون محکم باشد و از بیرون صاف. بدین معنی که متن از لحاظ محتوایی باید عمیق، جدی و محکم باشد. نوازه‌گیری مترجم از متن به صورت افزایش آگاهی، دانش، شهرت و مهارت مترجم جلوه می‌کند.

نوازه به سفارش دهنده ترجمه: در نظر گرفتن سیاست نشر و بازاریابی و به دنبال آن اعمال محدودیت‌های اجتماعی، فرهنگی، سیاسی، ایدئولوژیکی و غیره از نوازه‌هایی مترجم به سفارش دهنده یا ناشر است. به عنوان مثال عبدالله کوثری عنوان ترجمه‌یکی از کتاب‌هایش را مغایر با تیتیر کتاب مبدأ انتخاب کرده و در مقدمه مترجم دلیل آن را پیشنهاد ناشر برای انتخاب نامی مناسب‌تر مطرح کرده است (فوننتس، ۱۳۸۴، ۱۲). نوازه‌گیری از سفارش دهنده: در آمد، معروفیت مترجم و زمینه همکاری بیشتر با مترجم است.

نوازه به خواننده: به صورت توجه کردن و در نظر گرفتن خواننده در کنش ترجمه است. مترجم با ترجمه متن مبدأ و در اختیار قرار دادن ترجمه خود به جامعه، سطح آگاهی خواننده خود را بالا می‌برد و او را با متن و نویسنده مبدأ آشنا می‌سازد. از انواع نوازه‌گری مترجم به خواننده موارد زیر را برمی‌شمریم:

مقدمه مترجم، یادداشت‌های پایین صفحه، پاورقی، پی نوشت، نوازه هیجانی، نوازه فرهنگی (در ترجمه ادبی).

مقدمه مترجم: اهمیت کتاب، مهم و تاثیر گذار بودن نویسنده در زمینه حرفه ای خود، نقدهای مثبت، اهمیت به خواننده و برتر شناختن خواننده با سایر افرادی که آن کتاب را انتخاب نکردند، اشاره به توجه مترجم در انتخاب کتاب و بررسی بسیار در مورد کتاب قبل از تصمیم به انجام ترجمه، جایگاه کتاب در جهان، توضیح در مورد شخصیت‌های اصلی و رویدادهای مهم کتاب، سختی کار ترجمه و مهارت مترجم از جمله مواردی

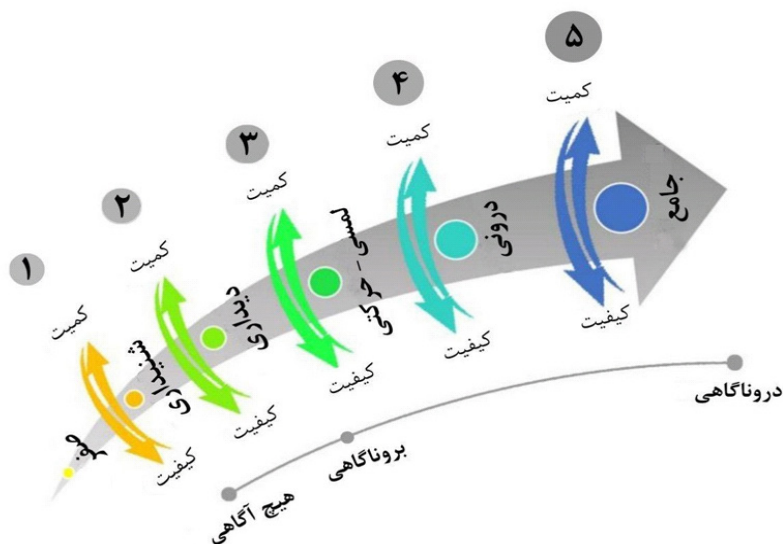
است که در مقدمه، مترجم عنوان می‌شود. در مقدمه مترجم با دادن اطلاعاتی که فکر می‌کند دانستنش برای خواننده مهم است، خواننده خود را مورد نوازه و خود را نیز مورد نوازه خواننده قرار دهد. مهدی سبحانی در مقدمه کتاب‌های در جستجوی زمان از دست رفته (پروست، ۱۳۸۰، ۲۱) اظهار کرده است که در ترجمه کتاب‌های نام برده "دو ترجمه ایتالیایی و انگلیسی را کنار دست داشته و عملاً سطر به سطر ترجمه خود را با این دو متن مقابله و مقایسه" کرده است. ذکر این مطلب را می‌توان توجه به اعتماد خواننده و اطمینان دادن به صحت ترجمه دانست.

برخی مترجمین در صدد آنند که ترجمه ای ارائه دهند که خواننده مقصد نیز هنگام خواندن متن، همانند خواننده متن مبدأ (و چه بسا بیشتر) با اسامی خاص و مکان‌ها و سایر مطالب در کشور مبدأ که در متن لحاظ نشده است، آشنایی داشته باشد و به درک خوبی از متن برسد. آن‌ها خود را موظف می‌دانند که علاوه بر ترجمه، وقت زیادی صرف جستجو در مأخذ کنند و اطلاعات لازم و بعضاً اضافی را که فکر می‌کنند خواننده به آن‌ها نیاز دارند، در اختیارشان قرار دهند. در یادداشت پایین صفحه‌یکی از ترجمه‌های عبدالله کوثری که در مورد شخصیتی اسطوره ای است، نوشته شده: "متأسفانه درباره این شخصیت در هیچ‌یک از مأخذ چیزی نیافتیم." (فوننتس، ۱۳۸۴، ۱۰۲). این موضوع اهمیت زیادی که، برخی مترجمین برای آگاهی دادن به خواننده خود، می‌دهند را نمایان می‌سازد.

پی‌نوشت نیز از مواردی است که مترجم با دادن اطلاعات در مورد مطالب عنوان شده در متن، به خواننده نوازه می‌دهد و در پی تکمیل اطلاعات اوست. از موارد دیگر نوازه‌گری مترجم، نوازه هیجانی یا توجه به هیجامد واژه‌ها و متن است. از آنجایی که سطح هیجان افراد با توجه به زبان، فرهنگ و مذهبی که دارند متفاوت است (پیش قدم، آدامسون و همکار، ۲۰۱۳)، مترجم با آگاهی از سطح هیجانی خواننده خود و با توجه به زمینه ای که در آن به ترجمه می‌پردازد، واژه‌هایی که برای آن‌ها مأنوس تر است و درک بهتری و عمیق تری به آن‌ها می‌دهد انتخاب می‌کنند.

هیجامد که تلفیقی از دو واژه "هیجان" و "بسامد" (frequency+ emotion= emo-) است، بیانگر این است که واژگان در هر زبان دارای درجات متفاوتی از حس عاطفی برای افرادیک جامعه زبانی هستند که هیجامدیا درجه هیجانی آن واژه نامیده می‌شود (پیش قدم و همکار ۱۳۹۶؛ خوش سلیقه و همکاران ۲۰۱۸).

درجات یا سطوح هیجامد هر واژه را می‌توان در شش جایگاه بر روی یک گروه در نظر گرفت که به ترتیب عبارت اند از: هیجامد تهی، هیجامد شنیداری، هیجامد دیداری، هیجامد لمسی، هیجامد درونی و هیجامد جامع (همان).

نمودار ۱: سطوح چندگانه هیجامد (پیش‌قدم، ۲۰۱۵)

براساس نمودار ۱، هرگاه فردی واژه ای را هرگز نشنیده باشد، نسبت به آن واژه فاقد هرگونه حس عاطفی است و در نتیجه درجه هیجامد واژه مورد نظر برای آن فرد در پایین ترین سطح، یعنی سطح صفر قرار دارد و از نظر درک، آن واژه در حوزه هیچ آگاهی او قرار دارد. هنگامی که فرد برای نخستین بار واژه ای را می‌شنود، درجه هیجامد آن واژه از سطح صفر به سطح هیجامد شنیداری می‌رسد و چنانچه آن واژه و یا مصداق آن را ببیند و یا حتی لمس کند، هیجامد آن از سطح شنیداری، به ترتیب به سطوح دیداری و لمسی - حرکتی صعود می‌کند و در این مرحله، هیجامد فرد وارد حوزه برون آگاهی می‌شود و در مورد واژه مورد نظر شناختی کلی حاصل می‌گردد. در این مرحله فرد تنها واژه را می‌شناسد و از بیرون با آن آشنایی دارد. چنانچه تجربیات فرد از آن واژه در مراحل بعدی افزایش پیدا کند، در پی افزایش بسامد تجربه، هیجامد

درونی از آن واژه ایجاد می‌شود و فرد می‌تواند با انجام پژوهش و تقحص، هیجامد جامع از آن واژه دست‌یابد و خود را به مرحله درون آگاهی رساند. در این مرحله، درک کاملاً دقیقی از واژه مورد نظر شکل خواهد گرفت. مترجم با شناخت فرهنگ و تجربیات هیجانی خواننده خود، و همچنین با آگاهی از هیجامد واژه، جمله و متن زبان مبدأ و زبان مقصد، می‌تواند دست به انتخاب واژگانی بزند که متن مقصد تاثیر مشابه با متن مبدأ بر خواننده داشته باشد.

علاوه بر نوازه هیجانی، توجه به فرهنگ زبان مبدأ و مقصد، نوازه فرهنگی، از مواردی به شمار می‌آید که برای مترجم حائز اهمیت است. نوازه فرهنگی به معنای جایگزینی عناصر فرهنگ مبدأ با فرهنگ مقصد با توجه به شرایط و مقتضیات است. مترجم با در نظر گرفتن خواننده و فرهنگ مقصد به جایگزینی مناسب عناصر می‌پردازد. نایدا پس از ساپیرو و مالینفسکی، نشان داد راه حل مسائل ترجمه اغلب بیشتر از نوع مردم شناختی است تا زبان شناختی و به همین ترتیب به واسطه مفهوم زبان شناختی زبان به ابعاد "زبان-فرهنگ"، که مشونیک مطرح نمود، رسید (لد میرال، ۲۰۰۲، ص ۱۸). پیش قدم (۱۳۹۱) با معرفی زبانهنگ (زبان+فرهنگ) بر این باور است که عبارات زبانی مصطلح و رایج زبان که توسط خیل عظیمی از مردم یک کشور مورد استفاده قرار می‌گیرند محل تدقیق و تحقیق زبانهنگ‌هاست. در این صورت مترجم با ارائه معادل‌های مناسب برای زبانهنگ‌های موجود در متن مبدأ، به خواننده برای درک بهتر فرهنگ مبدأ یاری می‌رساند. هولز-مانتاری نیز معتقد است مترجم باید تمام تدابیر لازم را برای غلبه بر موانع فرهنگی که مانع رسیدن به هدف است اتخاذ کند زیرا مترجم مسئول موفقیت یا شکست ارتباط در فرهنگ مقصد است (گیدر، ۲۰۱۱، ص ۷۲).

نوازه‌گری مترجم، دریافت نوازه را نیز به همراه دارد، مانند نوازه‌گیری از خواننده به صورت: شهرت مترجم، جلب اعتماد خواننده به خواندن بقیه آثار مترجم، بقای مترجم و اعتماد خواننده.

نوازه‌گری باید به صورت معتدل و به اندازه باشد. برخی اوقات، نوازه‌گری‌ها باعث از بین رفتن تمرکز خواننده می‌شود، مثلاً یادداشت‌های پایین صفحه که نیمی از صفحه را اشغال می‌کنند و در اکثر صفحات به چشم می‌خورند که این موارد به علت اطلاعات ناکاملی است که مترجم از خواننده خود دارد. او نمی‌داند خواننده چه می‌داند و چگونه فکر می‌کند.

مترجم برای نواز‌گری خود اولویت‌هایی دارد. سیاست‌هایی که مترجم در ترجمه به کار می‌برد و تصمیم‌گیری برای اولویت بندی، براساس منفعت اوست و طبق آن به نویسنده، متن، سفارش دهنده و خواننده نوازه می‌دهد. این که چگونه مترجم اولویت‌های خود را مقایسه می‌کند نشان دهنده راهبردهای انتخابی او برای به دست آوردن حداکثر منفعت است.

نتیجه‌گیری

در این پژوهش ابتدا به مفهوم نوازه پرداختیم و با بررسی آن در روانشناسی و آموزش زبان دوم، این مفهوم را در ترجمه‌شناسی معرفی، و نواز‌گری مترجم را مطرح نمودیم. سپس به علل نواز‌گری مترجم پرداختیم و با تشریح انواع آن، نواز‌گری و نواز‌گیری مترجم را مورد بحث قرار دادیم.

نواز‌گری مترجم به صورت انتخاب آگاهانه، توجه به گرایش‌ها، علایق، مقوله‌های روانشناختی مثل شرم، احساسات و باورهای مخاطبان ترجمه، موفقیت مترجم را به همراه دارد و از طرفی خواننده با لذت بردن از خوانش متن ترجمه شده، افزایش آگاهی، تلافی و حتی برانگیختن احساساتش نوازه بیشتری به مترجم می‌دهد و انگیزه‌ای برای خواندن آثار بعدی او پیدا می‌کند.

مفهوم نواز‌گری مترجم می‌تواند شامل حوزه‌های گوناگونی از ترجمه‌شناسی شود که به ویژه در آموزش ترجمه مؤثر است. از پژوهش‌های مهم دیگری که در این زمینه می‌توان انجام داد بررسی نوازه هیجانی ترجمه است. مترجم به عنوان اولین خواننده متن مقصد دارای سطح هیجانی خاصی نسبت به بعضی واژه‌ها و عبارات می‌باشد که با توجه به تجربیات هیجانی او ایجاد شده است و این موضوع در کنش ترجمه او تاثیرگذار است و باعث به کار بردن تکنیک‌های مختلف می‌شود. راهبردها و روش‌هایی که مترجم در فرایند ترجمه به کار می‌برد ژانرهای نواز‌گری او را تعیین می‌کند که این موضوع نیز زمینه‌های پژوهش بسیاری را می‌طلبد.

منابع

- برن، اریک. بازی‌ها: روانشناسی روابط انسانی. اسماعیل فصیح. چاپ چهارم. تهران: نشر البرز. ۱۳۶۹.
- برن، اریک. بعد از سلام چه می‌گویید؟ مهدی قراچه داغی. چاپ اول. تهران: نشر البرز. ۱۳۷۰.
- پروست، مارسل. در جستجوی زمان از دست رفته. مهدی سبحانی. چاپ سوم. تهران: نشر مرکز. ۱۳۸۰.
- پیش قدم، رضا. "معرفی زبانهنگ به عنوان ابزاری تحول‌گرا در فرهنگ کاوی زبان". فصلنامه مطالعات زبان و ترجمه. دوره چهارم. ۱۳۹۱.
- پیش قدم، رضا؛ فرخنده فال، المیرا. "از نوازش تا نوازه: نگاهی به مفهوم نوازیدن در آموزش زبان دوم". فصلنامه مطالعات زبان و ترجمه. دوره چهارم. ۱۳۹۵.
- خداکرمی، فاطمه. "فردریش روکرت: مترجم صورت محوری معنامحور". نقد زبان و ادبیات خارجی. ۱۰۷-۸۵. ۱۳۹۵.
- رایس، کاترینا؛ هاوس، جولیان؛ شفنز، کریستینا. نقد ترجمه در پرتو رویکرد زبان‌شناسی نقاشگر. گلرخ سعیدنیا. چاپ اول. تهران: نشر قطره. ۱۳۹۲.
- زنده بودی، مهران. مرگ مترجم نظریه مقصود‌گریزی ترجمه، چاپ اول. مشهد: انتشارات محقق. ۱۳۹۴.
- زنده بودی، مهران؛ الهی‌نیا، نسرين. فرهنگ ترجمه‌شناسی. زیر چاپ. مشهد: انتشارات محقق. ۱۳۹۶.
- فارسیان، رضا؛ اسماعیلی، نسرين. "بررسی آخرین ترجمه رمان بیگانه بر اساس سیستم تحریف متن آنتوان برمن"، نقد زبان و ادبیات خارجی، ۱۶۹-۱۵۱. ۱۳۹۶.
- فوئننتس، کارلوس. از چشم فوئننتس، عبدالله کوثری. چاپ اول. تهران: انتشارات طرح نو. ۱۳۸۴.
- ماندی، جرمی. معرفی مطالعات ترجمه: نظریه‌ها و کاربردها. علی بهرامی، زینب تاجیک. تهران: راهنما. ۱۳۹۱.
- ملابری، یدالله. "چالش‌های مترجم (نمونه پژوهی ترجمه یک متن سیاسی-رسانه‌ای از عربی به فارسی)". فصلنامه جستارهای زبانی. د. ۵. ش. ۱. ۱۳۹۳.

- Barthes, Roland. *La mort de l'Auteur*, Le bruissement de la langue . Paris: Seuil, 1984, pp.61-67.1968 .
- Eco, Umberto. *La structure absente : introduction à la recherche sémiotique*. tr.de l'italien par : Uccio ESPOSITO-TORRIGIANI. Paris :Mercure de France. 1972.
- Guidère, Mathieu. *Introduction à la traductologie*. 2e edition. Bruxelles: De Boeck. 2011.
- Irajzad, F., Pishghadam, R., & Shahriari, H. "Stroke Analysis of Persian, Arabic, and English Teachers: A Case of Female Teachers in the Context of Iranian Schools". *International Journal of Instruction*, 10 (1), 219-236. 2017a.
- Khoshsaligheh, Masood;Pishghadam, Reza; Rahmani, Simindokht; Ameri, Saeed. "Relevance of emotioncy in dubbing preference: A quantitative inquiry", *Translation and Interpreting*, Volume (10), No (1), Year (2018-1) , Pages (18-34). 2018.
- Ladmira, Jean-René. *Traduire : théorèmes pour la traduction*. Paris : Edition Galimard. 2002.
- Ladmiral, J.-R. (1998). " Approches en théorie de la traduction " in *Traduction : approches et théories*, Beyrouthe, 1998, pp. 12-37.
- Lefevere, André. *Translation, Rewriting and the Manipulation of Literary Fame*, London and New York: Routledge. 1992.
- Pishghadam, Reza, Khajavy Fadafen , Gholam Hassan, "Development and Validation of the Student Stroke Scale and Examining its Relation with Academic Motivation" , EN , *Studies In Educational Evaluation* , Volume (43), Pages 109-114. 2014.
- Pishghadam, Reza, rajab nejad namaghi, fatemeh; sabouri , fahime, "On the Influence of Stroke on Willingness to Attend Classes and Foreign Language Achievement" , EN , *تحقیقات کاربردی در زبان انگلیسی -Applied Research on English Language* , Volume (6) , Pages 141-158. 2017b.
- Pishghadam, Reza, Sabouri, fahime; "Construction, Validation, and Application of a Teacher Status Scale (TSS): A Case of Iranian Junior High School Teachers" , EN , *Issues in Language Teaching* , Volume (2), Pages 1-26. 2013.

- Pishghadam, Reza. "Emotioncy in language education: From exvovement to involvement". *Paper presented at the 2nd conference of Interdisciplinary Approaches to Language Teaching, Literature, and Translation Studies*. Iran,Mashhad. 2015.
- Pishghadam, Reza.; Adamson. Bob & Shayesteh. Shayesteh. "Emotion-based language instruction (EBLI) as a new perspective in bilingual education". *Multilingual Education*. 3(9), Pp.1-16. 2013.
- Pishghadam, Reza; Irajzad ,Fateme; Shahriari, Hesamoddin, "Examining the Stroking Behavior of English, Persian, and Arabic School Teachers in Iran: A Mixed-methods Study" , EN , *International Journal of Instruction* , Volume (10) , Pages 219-236. 2017c.
- Zendeboodi, Mehran. *La traductologie française*. Mashhad : Mohhaghegh. 1387.

پاسخ به داوران محترم

با سپاس از نظر داور محترم در خصوص این که: چرا نویسندگان معتقدند که این مفهوم می‌تواند برای مطالعات ترجمه مفید واقع شود؟

نویسندگان یکی از مفاهیم روانشناسی را با ماهیت ترجمه مرتبط ساختند، زیرا معتقدند بررسی علمی و روشمند شیوه‌ی فکر کردن، احساس کردن مترجم در نحوه‌ی انجام ترجمه حائز اهمیت می‌باشد. لذا پژوهش در این زمینه می‌تواند دیدگاه‌های جدیدی را در مطالعات ترجمه به وجود آورد و ابزار فکری و مفاهیم الزم را برای درک هر چه بیشتر و بهتر کنش ترجمه در اختیار مترجم قرار دهد. که این موضوع به متن اضافه گردید.

در خصوص سوال داور محترم مبنی بر این که تعریف نوازگری مترجم از کجاست این تعریف از کجاست؟ و مفهوم نوازگری در ترجمه تاکنون به کار نرفته است. با تشکر از سوال داور محترم، این مفهوم (نوازگری در ترجمه) برای اولین بار توسط نویسندگان در زمینه مطالعات ترجمه ابداع شده و به کار رفته است و به همین علت پیشینه‌ی آن در ترجمه ندارد ولی پایه علمی محکمی در روانشناسی و در آموزش زبان دوم دارد و پژوهش‌های بسیاری در این زمینه توسط دکتر پیش قدم و همکاران انجام شده که ارجاعات آن در داخل مقاله داده شده است. ایده انجام این پژوهش از یکی از مقالات دکتر پیش قدم با عنوان "از نوازش تا نوازه: نگاهی به مفهوم نوازدین در آموزش زبان دوم"، که در مقاله نیز بدان اشاره شده است، گرفته شده است. ایشان در این پژوهش ادعان داشتند که نوازه در ترجمه می‌تواند بسیار کاربردی و مفید واقع شود و تحقیق‌های گسترده‌ای را می‌طلبد. لذا با مشورت و راهنمایی ایشان، نویسندگان اقدام به انجام پژوهش در این زمینه و وارد کردن این نوازه در مطالعات ترجمه کردند. از این رو، این پژوهش در ترجمه پیشینه‌ی آن ندارد اما امیداست با چاپ این مقاله و آشنایی سایر پژوهشگران و محققان، مقاله‌ها و پژوهش‌هایی زیادی در این زمینه صورت بگیرد.